

**ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ:
ПОНЯТІЙНО-СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА****PROFESSIONAL COMPETENCE OF CIVIL SERVANTS:
CONCEPTUAL AND STRUCTURAL CHARACTERISTICS**

**Корнута Л.М., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права
Національного університету «Одеська юридична академія»**

Статтю присвячено дослідженню питань, пов'язаних із професійною компетентністю державних службовців. Проаналізовано наукові та теоретичні підходи до визначення поняття «професійна компетентність». Зроблено висновок про відсутність єдиного підходу до розуміння категорії «професійна компетентність» та наявність різного змістового наповнення в залежності від галузевого спрямування у застосуванні.

Виокремлено загальні сутнісно-змістові ознаки правової категорії «професійна компетентність державного службовця», до яких віднесено: 1) динамічність; 2) цілісність; 3) комбінація особистих якостей; 4) здатність успішно здійснювати професійну та/або навчальну діяльність; 5) поєднання знань, умінь, навичок, ставлення, способів мислення, поглядів, морально-етичних цінностей, особистих професійних, світоглядних, громадянських, ділових, етичних якостей, постійного самовдосконалення; 6) інтегрована здатність, яка проявляється через уміння практичної реалізації застосовувати теоретичні знання при виконанні встановлених завдань і обов'язків, при підвищенні кваліфікації, професійному та особистісному розвитку; 7) провадження успішної професійної та подальшої навчальної діяльності; 8) засвідчення результату навчання; 9) інтегральність показника якості підготовки; 10) показник ефективності професійної діяльності державного службовця. Проаналізовано структуру професійної компетентності державного службовця та її елементів.

Запропоновано розширити нормативне визначення терміну «професійна компетентність державного службовця», як інтегровану та набуту за результатами навчання або на підставі базових компетентностей здатність особи, застосовувати в межах визначених за посадою або делегованих повноважень: способи мислення; спеціальні знання, уміння та навички; виявляти ділові, особисті професійні, громадські якості; морально-етичні цінності задля належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку, а також постійного самовдосконалення».

Ключові слова: компетентність, державний службовець, мотивація, професійна компетентність, знання, уміння, навички, комбінація знань, цінності, особисті якості, професійна діяльність, структура.

The article is devoted to the study of issues related to the professional competence of civil servants. Scientific and theoretical approaches to defining the concept of «professional competence» have been analyzed. It was concluded that there is no unified approach to understanding the category «professional competence» and the presence of different content depending on the branch direction in application.

The general substantive and substantive features of the legal category «professional competence of a civil servant» are singled out, which include: 1) dynamism; 2) integrity; 3) a combination of personal qualities; 4) the ability to successfully carry out professional and/or educational activities; 5) a combination of knowledge, skills, attitudes, ways of thinking, views, moral and ethical values, personal professional, worldview, civic, business, ethical qualities, constant self-improvement; 6) integrated ability, which manifests itself through the ability to apply theoretical knowledge in the performance of established tasks and duties, in the improvement of qualifications, professional and personal development; 7) implementation of successful professional and further educational activities; 8) certification of study results; 9) integrality of the training quality indicator; 10) an indicator of the efficiency of the professional activity of a civil servant. The structure of the professional competence of a civil servant and its elements is analyzed.

It is proposed to expand the normative definition of the term «professional competence of a civil servant» as the ability of a person, integrated and acquired as a result of training or on the basis of basic competencies, to apply within the limits of the powers determined by position or delegated: ways of thinking; special knowledge, skills and abilities; to show business, personal, professional, public qualities; moral and ethical values for the proper performance of established tasks and duties, training, professional and personal development, as well as constant self-improvement.»

Key words: competence, civil servant, motivation, professional competence, knowledge, abilities, skills, combination of knowledge, values, personal qualities, professional activity, structure.

Постановка проблеми. Професійна компетентність в державній службі має неабияке значення та впливає на багато чинників, серед яких: професійний розвиток; професіоналізм; категорія посади державної служби; просування по службі; обсяг прав та обов'язків; формування пропозицій для державних потреб; імідж державної служби; ділова репутація; рівень довіри; формування типових вимог до компетентності за різними посадами; визначення обсягу державного замовлення на професійне навчання державних службовців; планування службової кар'єри та заміщення посад державної служби підготовленими фахівцями; просування по службі; вироблення вимог до осіб, які претендують на вступ на державну службу; проведення конкурсу тощо. З огляду на це, виникає потреба у проведенні понятійно-структурної характеристики професійної компетентності державних службовців, виокремлення сутнісно-змістових елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним підґрунтям для подальших напрацювань слугують дослідження окремих аспектів компетентності державних

службовців, якими займалися такі вчені, як: О. Акімов, О. Андрійко, А. Беніш, Ю. Битяк, О. Бутенко, К. Ващенко, В. Венедіктов, І. Голосніченко, С. Дубенко, С. Загороднюк, М. Канавець, В. Колпаков, С. Кушнір, С. Ківалов, В. Коваленко, Т. Коломоєць, М. Коновалова, Б. Лазарев, В. Малиновський, Н. Нижник, В.В. Рибалка Ю. Старілов, С. Стеценко, О. Субіна, В. Тимошук, І. Чеботарьова, О. Фрицький, М. Шульга й інші.

Незважаючи на значну кількість наукових праць щодо компетентності державних службовців, обрана для дослідження тема залишається не втрачає своєї актуальності з огляду на постійні зміни, які відбуваються в законодавстві.

Мета статті. Метою статті є дослідження наукових та теоретичних підходів до визначення поняття «професійна компетентність державних службовців», виокремлення сутнісно-змістових ознак, визначення структурних елементів.

Виклад основного матеріалу. У площині вимог і викликів європейської інтеграції формується модель

необхідних компетенцій державного службовця, у площині освітніх програм добираються і застосовуються відповідні дидактичні й методичні засоби розвитку виокремлених компетенцій, у площині професійної діяльності відповідні компетенції використовуються під час упровадження політики європейської інтеграції [1, с. 284].

Під терміном «компетентність» слід розуміти: - здатність застосовувати знання та навички для провадження діяльності [2]; - здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [3]; - набути у процесі навчання інтегрованої здатності особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці [4]; - це результат навчання на певному рівні вищої освіти військового фахівця, інтегральний показник якості його підготовки, що характеризується ступенем здатності (готовності) до застосування сформованих знань, умінь, навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, постійного самовдосконалення при виконанні ним службових функцій у звичайних та екстремальних умовах на посаді за призначенням [5]; - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [6]; - характеристика ефективності дій людини, що використовується для достовірного прогнозування успішності дій при виконанні службових обов'язків. Кожна компетентність проявляється та спостерігається під час ситуацій, що вимагають певних знань, навичок та ставлень у ході виробничої діяльності або при виконанні завдань у відповідних умовах [7].

Компетентність залежатиме від різних факторів, та може різнитись в залежності від умов, в якій виникає потреба до реалізації (зокрема, робочих умов, які можуть бути звичайними чи екстремальними). Призначення компетентності першочергово може бути розкрито через посаду, специфіку службових функцій та завдань.

Виокремлюють такі види компетентності: громадянська компетентність; ключова компетентність; комунікативна компетентність; міжпредметна компетентність; естетична компетентність; предметна компетентність; соціальна компетентність; інтегральна компетентність; мовна компетентність; професійна компетентність; адміністративна компетентність; етична компетентність; медіаційна компетентність; юридична компетентність; економічна; та ін. Окремі із них є базисними або галузевими у формуванні професійної компетенції державного службовця.

Що стосується терміну «професійна компетентність», то його визначення наведено в Законі України «Про державну службу» - як здатність особи в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку [8].

Водночас на рівні підзаконних нормативно-правових актів залежно від професійних сфер застосування термін «професійна компетенція» розглядається як: - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність та/або подальшу навчальну діяльність [9]; [10]; - здатність учасника професійного навчання в межах визначених за посадою повноважень застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти відповідні моральні та ділові якості для належного виконання встановлених завдань і обов'язків,

навчання, професійного та особистісного розвитку [11]; - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та/або навчальну діяльність [12].

На думку, С.П. Кушнір професійна компетентність державного службовця являє собою його практичну здатність у межах наданих службових повноважень, застосовувати спеціальні знання, уміння та навички, виявляти необхідні особистісні якості (моральні та ділові) при належному виконанні встановлених завдань і обов'язків, при підвищенні кваліфікації, професійному та особистісному розвитку [13].

З урахуванням наявних підходів, пропонуємо розширити нормативне визначення терміну «професійна компетентність», виклавши пункт 5 частини першої статті 2 Закону України «Про державну службу» [8] в наступній редакції: « як інтегрованою та набутою за результатами навчання або на підставі базових компетентностей здатність особи, застосовувати в межах визначених за посадою або делегованих повноважень: способи мислення; спеціальні знання, уміння та навички; виявляти ділові, особисті професійні, громадські якості; морально-етичні цінності задля належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку, а також постійного самовдосконалення».

Також вбачається за можливе виокремлення сутнісно-змістових ознак правової категорії «професійна компетентність державного службовця», до яких віднесено: 1) динамічність; 2) цілісність; 3) комбінація особистих якостей; 4) здатність успішно здійснювати професійну та/або навчальну діяльність; 5) поєднання знань, умінь, навичок, ставлення, способів мислення, поглядів, морально-етичних цінностей, особистих професійних, світоглядних, громадянських, ділових, етичних якостей, постійного самовдосконалення; 6) інтегрована здатність, яка проявляється через уміння практичної реалізації застосовувати теоретичні знання при виконанні встановлених завдань і обов'язків, при підвищенні кваліфікації, професійному та особистісному розвитку; 7) провадження успішної професійної та подальшої навчальної діяльності; 8) засвідчення результату навчання; 9) інтегральність показника якості підготовки; 10) показник ефективності професійної діяльності державного службовця.

Слід відмітити, що професійна компетентність державного службовця має власну структуру. Прийнято вважати, що структурно професійна компетентність державного службовця складається з таких складових елементів, як:

1) *набір спеціальних знань* (законодавство в сфері державної служби, державна мова, основи діловодства), уміння та навичок (здатність особи належно виконувати певні дії під час тієї чи іншої діяльності на основі набутих знань: здійснення комунікації та взаємодії, лідерство, управління фінансовими активами тощо);

2) *сукупність професійних та особистісних якостей державного службовця;*

3) *реалізація на практиці наявних знань та досвіду для ефективного та результативного виконання службових повноважень та подальшого професійного та особистісного розвитку.*

Водночас вимоги до професійної компетентності державних службовців не є сталими, та можуть змінюватися, задля забезпечення стабільності, прозорості та ефективності підготовки державних службовців, проходження ними державної служби [13].

Висновки. Проаналізовано наукові та теоретичні підходи до визначення поняття «професійна компетентність». Зроблено висновок про відсутність єдиного підходу до розуміння категорії «професійна компетентність» та наявність різного змістового наповнення в залежності від галузевого спрямування у застосуванні.

Виокремлено загальні сутнісно-змістові ознаки правової категорії «професійна компетентність державного службовця», до яких віднесено: 1) динамічність; 2) цілісність; 3) комбінація особистих якостей; 4) здатність успішно здійснювати професійну та/або навчальну діяльність; 5) поєднання знань, умінь, навичок, ставлення, способів мислення, поглядів, морально-етичних цінностей, особистих професійних, світоглядних, громадянських, ділових, етичних якостей, постійного самовдосконалення; 6) інтегрована здатність, яка проявляється через уміння практичної реалізації застосовувати теоретичні знання при виконанні встановлених завдань і обов'язків, при підвищенні кваліфікації, професійному та особистісному розвитку; 7) провадження успішної професійної та подальшої навчальної діяльності; 8) засвідчення результату навчання; 9) інтегральність показника якості підготовки; 10) показник

ефективності професійної діяльності державного службовця. Проаналізовано структуру професійної компетенції державного службовця та її елементів.

Запропоновано розширити нормативне визначення терміну «професійна компетентність», виклавши пункт 5 частини першої статті 2 Закону України «Про державну службу» в наступній редакції: «як інтегровану та набуту за результатами навчання або на підставі базових компетентностей здатність особи, застосовувати в межах визначених за посадою або делегованих повноважень: способи мислення; спеціальні знання, уміння та навички; виявляти ділові, особисті професійні, громадські якості; морально-етичні цінності задля належного виконання встановлених завдань і обов'язків, навчання, професійного та особистісного розвитку, а також постійного самовдосконалення».

ЛІТЕРАТУРА

1. Загороднюк С., Акімов О. Компетентції державного службовця як основа психологічної діяльності у євроінтеграційних умовах. Ефективність державного управління. *Collection of scientific works*. – 2013. – Issue 36.
2. Імплементацийний Регламент Комісії (ЄС) про верифікацію даних і акредитацію верифікаторів згідно з Директивою Європейського Парламенту і Ради 2003/87/ЄС: Міжнародний документ від 19.12.2018 р. № 2018/2067. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-18/ed20181219#n54.
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20231227#Text>.
4. Про затвердження складових галузевих стандартів вищої освіти з напрямку 0504 «Туризм»: Наказ МОН України від 14.06.2004 р. № 476. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0863-04/ed20040720/find?text=%CA%EE%EC%EF%E5%F2%E5%ED%F2%ED%B3%F1%F2%FC#Text>.
5. Про організацію проведення атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2017 р. № 301 (втрата чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/301-2017-n/ed20191203#Text>.
6. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-n/ed20200702#Text>.
7. Про затвердження Авіаційних правил України «Технічні вимоги та адміністративні процедури для сертифікації та експлуатації наземних засобів зв'язку, навігації та спостереження в цивільній авіації України»: Наказ Державіаслужба України від 23.04.2021 р. № 645 (набирає чинності). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0812-21/ed20220624#Text>.
8. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
9. Про затвердження Положення про проходження первинної професійної підготовки та підвищення кваліфікації особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України: Наказ Міністерства юстиції України від 26.12.2018 № 4091/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1496-18/ed20181226#n26>.
10. Про затвердження Положення про професійне навчання працівників Державної кримінально-виконавчої служби України: Наказ Міністерства юстиції України від 01.06.2023 № 2076/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0922-23/ed20230601#n26>.
11. Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2019-n/ed20230103#Text>.
12. Про затвердження Положення про підвищення кваліфікації працівників державної установи «Центр пробації»: Наказ Міністерства юстиції України від 07.10.2021 № 3568/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1315-21/ed20230623#Text>.
13. Кушнір С.П. Професійна компетентність державних службовців: сутнісно-понятійна характеристика. *Держава та регіони*. 2020. № 4 (70). URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/26.pdf.